

Dr. Burhan İŞLİYEN :

“Kur’an’ın çizdiği Müslüman şahsiyetini Resulüallah’ın hayatına bakarak görebiliriz.”

Söyleşi: Mustafa BERK

Sayın Hocam, malum olduğu üzere Allah Teâlâ insanı eşref-i mahlûkat olarak yaratmış ve onu üstün özelliklerle donatmıştır. Öncelikle insan kimdir ve Yüce Allah insanı hangi ulvi gayeler için yaratmıştır?

Hiz. Âdem yaratıldıktan sonra Allah Teâlâ, kendisine uzunca zamandır kulluk, ibadet ve secde eden, kendisini tespih eden meleklerle, Hiz. Âdem’e (a.s.) secde etmelerini emretmişti. Malum olduğu üzere Rabbimiz Kur’an’da insanoğlunu mükerrem, şerefli kıldığını bize hatırlatır. İsrâ suresinde geçen bu ayeti kerimede, insanoğluna verilen nimetlerden bahsedilir ve yaratılmışların içinde en üstün olanın insan olduğu bildirilir. Mükevvenatın içinde akıl nimetiyle donatılmış olan insan diğerlerinden bu yönüyle farklılık kazanmış ve en üstün mertebeye ulaştırılmıştır. Allah bu âlemi, kâinatı insan için yaratmıştır ve insanın emrine sunmuştur. Ziya Paşa’nın “Hoşça bak zatına / Kim zübde-i âlemsin sen.” dediği gibi bu âlemin özü insandır. Kendisine kulluk için yaratıp ona her türlü nimeti, imkânı tanıyan Rabbine karşı insan, en şerefli varlık olmasının yanında Tin suresinde belirtildiği

üzere esfel-i safilin de olabilmektedir. Dolayısıyla, meleklerin kendisine secde etmelerini istediği insan, ahsen-i takvim olan yani en güzel biçimde ve yüce bir ahlak üzere yaratılmış olan insandır. Yaratıcısına karşı sorumluluğunu ve haddini bilen, kulluğunun farkında olup iman eden ve salih amel işleyen, yolunu Kur’an ve sünnet ile belirleyen insandır.

İnsanın yaratılış gayesine uygun bir hayat yaşaması için elbette sahip olması gereken hasletler var. Hayat rehberimiz Kur’an’a baktığımız zaman Rabbimiz, Müslüman

kimseyi nasıl tavsif ediyor, Müslümanın sahip olması gereken kişilik özellikleri nelerdir?

Dilerseniz bu soruya iki hadisi şerif ekseninde cevap vereyim. Sahabe bir gün Efendimize (s.a.s.) hitaben “Ey Allah’ın elçisi. Biz bir kadın tanıyoruz. Gece namazlarını aksatmaz, gündüzlerini de oruçlu geçirmedikleri günler nadirdir. Ancak bu kadın, komşularıyla geçinemeyen, onlara eziyet eder. Bununla ilgili ne buyurursunuz?” diye sorarlar. “Bırakın onu. Onda hayır yoktur.” der. Başka bir hadiste de sahabe

efendilerimiz “Beş vakit namazını kılan, ramazan orucunu tutan, ailesiyle iyi geçinen, namusunu ve iffetini koruyan, çok fazla imkânı olmamasına rağmen bulduklarını komşularıyla paylaşan bir insan ile ilgili ne söylersiniz?” diye sorunca Allah Resulü “O cennetliktir. Bu özellikler cennetlik kişilerin sahip olduğu özelliklerdir.” buyurmuştur. (Hâkim, Müstedrek, 4/193.) Kur’an’ın nasıl bir Müslüman şahsiyeti çizdiğini aslında biz Resulüllah’ın hayatına bakarak görebiliriz. Hz. Aişe annemizin “Onun ahlakı Kur’an’dı.” hatırlatması, esasen Yüce Allah’ın kerim kitabımızda Müslüman şahsiyetinin hangi özelliklere sahip olması gerektiğinin yaşanmış hâliydi. Allah’ın istediği Müslüman tipi hayatının merkezine imanı ve ahlakı alarak yirmi dört saat boyunca denetlendiğini aklından çıkarmayan, ibadetlerini de kulluğunun bir tacı gibi başında taşıyan insandır. Mescitte sürekli ibadet hâlinde olan bazı insanları Peygamberimize soruyorlar. O da insanların sadece ibadetlerine bakılmaması gerektiğini, muamelat konusunda, sosyal hayatında, evinde, işinde, alışverişte olan tutumların kulluk konusunda en az ibadetler kadar belirleyici olduğunu bize hatırlatıyor.

Resul-i Ekrem’in (s.a.s.) örnek yaşantısına baktığımızda, kötülüğe batmış bir toplumdan ebediyete kadar tüm insanlara örnek olacak bir sahabe nesli yetiştirdiğini görüyoruz. Efendimiz sahabenin şahsiyetini nasıl şekillendirdi, nasıl inşa etti?

Peygamberimiz ile sahabe arasındaki ilişki, asırlar ötesinden bizlere umut kaynağı olmaya devam etmektedir. Bu ilişkiye bakarak henüz hiçbir şey için geç kalınmadığını, ümitvar olunması gerektiğini hatırd tutabiliriz. Nahl suresinde geçen bir örnekte Hz. Peygamber’in nasıl bir ortama geldiğini net olarak görebiliriz. Kendisine kız çocuğu olduğu müjdesi verilen adamın utanarak yüzünün simsiyah kesildiği, içinin öfkeyle dolduğu ve bu çocuğu aşağılanmış bir biçimde yanında mı tutacağı yoksa diri diri gömeceği mi konusunda karar vermesi gerektiği yaşadığı toplumun ona olan baskısını gösteriyordu. Alabildiğine zulmün, kinin, haksızlığın, şiddetin, öfkenin, kan davalarının hâkim olduğu, kadın

Allah’ın istediği Müslüman tipi hayatının merkezine imanı ve ahlakı alarak yirmi dört saat boyunca denetlendiğini aklından çıkarmayan, ibadetlerini de kulluğunun bir tacı gibi başında taşıyan insandır.

ve çocuk haklarının söz konusu bile edilmediği dönemde gelen Sevgili Peygamberimiz tüm insanlığa ve tüm zamanlara örnek bir nesil ve medeniyet oluşturmuştur. Buradan anlaşılıyor ki doğru kaynaklarla ve doğru yöntemlerle en kötü diyebileceğiniz bir toplumdaki bir asrısaadet toplumu oluşturulabilmektedir. Dolayısıyla bugün bazı şeyler olumsuz görülmeye sahip ise de bize tevârüs eden kadim değerlerimiz sayesinde üstesinden gelinebilir. Başkanlığımız bu noktada Türkiye’nin en ücra noktasında bulunan din gönüllüleri marifetiyle topyekûn iyileştirme hareketinin öncüsü olmak için var gücüyle çalışmaktadır. Hz. Peygamber’in ümmeti olarak bizlere düşen vazife yine onun bize öğrettiği metotla işi yürütmektir. Neydi o metot? Gördüğümüz kötülükleri önce elimizle, güç yetiremiyorsak dilimizle düzeltmek, ona da gücümüz yetmiyorsa kalben buğzederek düzeltme yoluna gitmekti. Rabbimiz Kur’an-ı Kerim’de “Allah’ın rahmeti sayesinde sen onlara yumuşak davrandın. Eğer kaba ve katı yürekli olsaydın etrafından dağılıp giderlerdi.” buyuruyor. (Âl-i İmran, 3/159.) Tüm insanlığa örnek olan ashabını nezaketle, letafetle ve güzelliklerle yetiştiren bir peygamberin ümmeti olmak bizler için büyük bir şereftir. Eylemleriyle söylemleri birbiriyle uyumlu olan bir şahsiyet vardı karşılarında. Hak olanı zamana ve zemine göre değiştirmeyen, her zaman ve her yerde gözünü budaktan esirgmeden haykıran bir rehberin ashabıydı onlar. Hz. Peygamber’in

muhteşem örneklığı sayesinde tahmin bile edilemeyecek seviyelere ulaşmışlardı. Bir örnekle izah etmekte fayda görüyorum. Ebu Cehil'in oğlu İkrime en az babası kadar Peygamber düşmanı idi. Mekke'nin fethi tamamlandığında Hz. Peygambere esir düşmemek için kaçarak Yemen'e gitmişti. Bir zaman sonra eşinin de teşviki ile Peygamberimizin huzuruna gelmiş, Rabbimizin inayetiyle hidayete ermişti. Allah Resulüne, şimdiye kadar kendisine ve İslam dinine ne kadar zulmetmişse bundan sonra onun iki katı Hz. Peygamber'e ve İslam'a hizmet için çalışacağı hususunda söz vermiştir. Resul-i Ekrem'in vefatından sonra bir savaşta İkrime Allah için, İslam için kanının son damlasına kadar mücadele etmiş ve ciddi bir biçimde yaralanmıştı. Arkadaşları onu tedavi etmekte iken birden "Beni ayağa kaldırın." dediğinde kalkamayaçağını söyleyen arkadaşlarına hitaben "Görmüyor musunuz, Allah Resulü çadırdan içeri girdi." demiştir. İşte, Ebu Cehil ve ailesi ki Peygamber düşmanlığında zirve yapmışlardı. Ama Allah Resulünün yumuşak ve etkili sözleri sayesinde İkrime bu hâle gelmişti.

Yüce Allah Hz. Peygamberi "üsvetün hasenetün" yani "en güzel örnek" olarak bize tanıtıyor. Tüm insanlık için rehber ve örnek olan Efendimizin sahip olduğu yüksek şahsiyetinden söz eder misiniz?

Hepimizin malumu olduğu üzere insan yetiştirme açısından düşünüldüğünde rol modeller önemli bir yere sahiptir. Sigara içen bir babanın sigaraya başlamış olan evladına söz ve fiilleri ne kadar tesir edebilir ki. Bilakis evladın babaya olan öfkesinin artmasına, güveninin azalmasına sebep olabilir. İşte Sevgili Peygamberimiz, üzerinde küçük de olsa bir toz bulunmayan, eleştirilecek bir yönü olmayan, şeffaf, apaçık önümüzde durmakta olan bir rehber özelliği taşıyor. Özellikle bir yönü öne çıkacak olsa diyebilirim ki onun mütevazılığı. "Kul peygamber mi olmak istersin kral peygamber mi olmak istersin?" diye sorulduğunda "Bir gün yiyip şükreden, diğer gün aç kalıp sabreden bir kul peygamber olmayı yeğlerim." diye cevap vermiştir Peygamberimiz. Yolda giderken kölelerin yemek daveti üzerine kibirlenmeden onların yanına oturup beraberce yemek

yiyecek Peygamberimize o dönem aristokratlarından birisi "Şuna bak, oturmuş kullarla birlikte kul gibi yemek yiyorsun. Sen nasıl peygambersin?" dediğinde Resul-i Ekrem "Ben kulun yediği gibi yer, kulun oturduğu gibi otururum, çünkü ben ancak bir kulum." (Addür-rezzak, Musannaf, 10/417.) diyerek cevap vermiştir. Karşısında heyecanlanan çocuğu teskin etmek için "Korkma! Ben bir kral değilim. Ben sadece (güneşte) kurutulmuş et yiyen bir kadının oğluyum." (İbn Mace, Et'ime, 30.) demek suretiyle kendisinin de normal bir insan olduğunu muhatabına ifade etmiştir. İnsanların birbirlerine olan üstünlüğünün ancak takva ile olabileceğini, kendisinin tebliğ vazifesi ile vazifelendirildiğini beyan etmiştir. Hz. Peygamber cömertti, merhametliydi, zahit idi. Dünyaya değil ahirete değer verirdi. Adaletli davranır, haksızlık karşısında cesur bir tutum sergilerdi. Sabırlı, farklı görüşlere değer verip saygı duyan, hoşgörülü ve güler yüzlüydü. Erdemli, dürüst, affedici, mütebessim, gereksiz yere konuşmayan, sıradan olmasa da ama sıradan insanlar gibi yaşayan bir hâli vardı. Hoşlanmadığı bir durum hakkında sessiz kalırdı. Kusur aramaz ve kimseyle çekişmezdi. Elbette burada hepsini sayamayacağımız kadar güzel ve yüce özelliklere sahip idi.

Şahsiyet insanın kişilik özelliklerini ifade eden bir kavram. Şahsiyeti özelliklerle "ahlak" kavramıyla ilişkilendirecek olursak neler söylersiniz?

Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) erdemli, dürüst, affedici, mütebessim, gereksiz yere konuşmayan, sıradan olmasa da ama sıradan insanlar gibi yaşayan bir hâli vardı.

dönemde, teknolojinin insanı her yönden esir aldığı, aynı evin içinde birbirinden bihaber aile fertlerinin olduğu bir ortamda belki de en çok ihtiyaç duyulan şey güzel örnekler ortaya koyabilmektir. Allah'ın kitabı ve Efendimizin sünnetini rehber edinerek güzel ahlakı muhafaza eden bireyler, önder insanlar bu hızlı hayatın içinde fark edilemeyecek bir hâl almış durumda. Hız çağında değerlerimizi ve kendimizi koruyabilmek için, Hz. Peygamberin uygulamış olduğu Darulerkam'ı örnek alabiliriz. Modern çağın tam ortasında öncelikle ailemiz içerisinde sonrasında ise etrafımıza yayacak şekilde sohbet halkaları kurarak hız ve hazzın etkisini kırmaya çalışabiliriz. Başta peygamberler olmak üzere Kur'an'ın öngördüğü çizgiyi yakalamış öncü şahsiyetlerin hayatına bakarak çocuklarımızla, eşimizle, akrabalarımızla, arkadaşlarımızla bunun kaygısını yüreğimizde hissederek nesillerimizi kurtarmak için azami ölçüde çalışmalıyız. Kendimizi toplumdan soyutlayıp dağ başına çekip gidebiliriz ama bu kolaylık olur. Efendimizin de buyurduğu gibi cemaat olmakta, birlik olmakta rahmet olduğunu unutmamalı, sadece kendimiz için değil bize ihtiyacı olan veya olmayan diğer insanlar için de yaşamamız gerektiğini bilmeliyiz. Her birimiz salih bir kul olmak zorundayız. Bunun yanında bizden istenen bir özellik de muslih olmamızdır, yani islah edici olmak. Her bir insanın diğer insanlar üzerinde hakkı vardır. Çünkü Rab-bimiz insanı farklı farklı özellikleriyle ve birbirine muhtaç yaratmıştır. ■

Peygamberimiz (s.a.s.) bize, aynaya bakarken okumamız gereken bir dua öğretmiştir: "Allah'ım! Yaratılışımı güzel kıldığın gibi ahlakımı da güzel eyle." (İbn Hanbel, L 403.) Rab-bimiz çeşitli ayetlerde belirttiği üzere insanı fiziki (göz, kulak vb.) olarak en mükemmel biçimde yaratmıştır. Bunun yanında ahlaki güzellik de vardır. İnsan maddi ve manevi yönü olan bir varlıktır. İşte mükemmel bir biçimde yaratılışımız yani maddi yönümüz nasıl kemal noktasında ise Allah ruh-hen yani manevi yönümüzün de tastamam olmasını bizden istiyor. Ve "Sen yüce bir ahlak üzeresin." (Kalem, 68/4.) ayet-i celilesi bize bunu tabir ediyor. İnsan dosdoğru olacak şekilde yaratılmıştır. İnsan adil davranmak üzere yaratılmıştır. İnsan mütevazı olacak şekilde yaratılmıştır. Bu örnekler çoğaltılabilir. Bu bağlamda ahlak sözcüğüne bakacak olursak esasen insanın fiziki özellikleri hariç tamamını kapsayan bir hâldedir. Dolayısıyla ahlak insanın özünü yansıtır. Yaratılmış olan hâlini, saf hâlini bize gösterir. İnsan dünyanın rengine

aldanıp bu orijinal çizgisinden kimi zaman sapmaktadır. Tabi ki bu insana verilmiş olan irade hürriyetinin bir neticesidir. Oysaki Allah, yaratılmış olan insanın iradesini iyiden yana kullanmasını ona salık veriyor. Aksi hâlde kendi yaratmış olduğu "yüce ahlak"a hâlel getireceği için insana cezanın olduğunu hatırlatıyor. Dolayısıyla ahlak, bizim ulaşmamız gereken saf hâlimizdir. İnsanın iradesine bırakılan alanın iradesine bırakılmayan alanla uyumlu olmasıdır ahlak. Onun için, bu güzel yaratılışın hakkını vermek ancak güzel ahlak sahibi olmakla mümkün olur.

Kadim inançlarımız, kadim değerlerimiz ve geçmişten getirdiğimiz ciddi birikimimizle modern zamanda yaşıyoruz. Baş döndürücü gelişmelerin, yeniliklerin, hazzın ve hızın çağında bizler Müslüman şahsiyetimizi nasıl muhafaza ederiz?

Konuşmak kolaydır, dinlemek ise daha kolaydır. Marifet, konuşulan ve dinlenenlerle amel edebilmektir. Dünyanın bu kadar cazip hâle geldiği bir